

ข้อมูลความเสี่ยงด้านคุณภาพและความปลอดภัยเพื่อแจ้งเตือนภัยด้านสมุนไพร

การดำเนินงานโครงการคุณภาพสมุนไพรไทย ของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 โดยสถาบันวิจัยสมุนไพรเป็นหน่วยงานหลักร่วมกับหน่วยงานเครือข่าย ได้แก่ สำนักงานและวัตถุประสงค์ สำนักคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข และศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ 12 แห่ง ได้ร่วมมือกันตรวจสอบคุณภาพสมุนไพร ซึ่งผู้ส่งตัวอย่างสมุนไพรที่ผ่านเกณฑ์ทั้งด้านคุณภาพทางเคมีและความปลอดภัยจากการปนเปื้อนเชื้อจุลินทรีย์ สารหนู โลหะหนัก และสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (ประเภทที่ 1) จะได้รับรองคุณภาพเป็นใบประกาศนียบัตรระดับ “ทอง” ส่วนผู้ส่งตัวอย่างที่ผ่านเกณฑ์เฉพาะด้านความปลอดภัยจากการปนเปื้อนเชื้อจุลินทรีย์ สารหนู โลหะหนัก และสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (ประเภทที่ 2) จะได้รับรองคุณภาพเป็นใบประกาศนียบัตรระดับ “เงิน” ประเภทของสมุนไพรที่ให้การรับรองคุณภาพและความปลอดภัยแบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ วัตถุดิบที่เป็นผงสมุนไพร ยาแคปซูลจากสมุนไพร ชาสมุนไพร และยาตำรับจากสมุนไพร โดยชนิดของสมุนไพรที่ให้การรับรองคุณภาพ รวม 37 ชนิด แบ่งเป็นสมุนไพรที่ให้การตรวจรับรองประเภทที่ 1 จำนวน 32 ชนิด ได้แก่ กระชาย กระชายดำ กะเพราแดง ขมิ้นชัน ขมิ้นอ้อย ข่า ขิง ข่าพลู ชุมเห็ดเทศ ดีปลี ตานหม่อน เถาวัลย์เปรียง เทียนขาว เทียนแดง เทียนดำ เทียนตาค้างแตน เทียนยาวพาดิ บอระเพ็ด บัวบก ปัญจขันธ์ พญายอ พริกไทย ไลส ฟ้าทะลายโจร มะกรูด มะขามแขก มะขามป้อม มะแว้งเครือ สมอไทย สมอพิเภก สวาด และหญ้าหนวดแมว ประเภทที่ 2 จำนวน 37 ชนิด ได้แก่ กระเจี๊ยบแดง กระชาย กระชายดำ กะเพราแดง ขมิ้นชัน ขมิ้นอ้อย ข่า ขิง ข่าพลู ชุมเห็ดเทศ ดีปลี ตานหม่อน เถาวัลย์เปรียง เทียนขาว เทียนแดง เทียนดำ เทียนตาค้างแตน เทียนยาวพาดิ บอระเพ็ด บัวบก ปัญจขันธ์ ผักคาวตอง พญายอ เพชรสังฆาต พริกไทย ไลส ฟ้าทะลายโจร มะกรูด มะขามแขก มะขามป้อม มะแว้งเครือ รางจืด สมอไทย สมอพิเภก สวาด หญ้าหนวดแมว และหม่อน และประเภทยาตำรับ จำนวน 11 ตำรับ ที่ต้องบรรจุในบัญชียาจากสมุนไพร พ.ศ.2549 ตามประกาศคณะกรรมการแห่งชาติด้านยา (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2549 เรื่อง บัญชียาหลักแห่งชาติ พ.ศ.2547 (ฉบับที่ 4) และต้องได้รับอนุญาตเลขทะเบียนจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ได้แก่ ยาหอมเทพจิตร ยาหอมนวโกฐ ยาถ่ายดีเกลือฝรั่ง ยาธาตุบรรจบ ยาประสะกานพลู ยาเหลืองปิดสมุทร ยาประสะไพล ยาแก้ใช้ห้ารอก ยาเขียวหอม ยาจันทร์ลีลา และยาประสะมะแว้ง

จากผลการดำเนินงานในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 นั้น มีการส่งตัวอย่างจากหน่วยงาน รวมทั้งสิ้น 45 แห่ง ประกอบด้วยภาครัฐ 31 แห่ง และเอกชน 14 แห่ง โดยมีอัตราส่วนการส่งตัวอย่างของรัฐต่อเอกชน ประมาณ 1.5 ต่อ 1 เพื่อขอตรวจรับรองคุณภาพ รวมทั้งสิ้น 135 ตัวอย่าง 21 ชนิด 6 ตำรับ ได้แก่ กระเจี๊ยบแดง กะเพราแดง ขมิ้นชัน ขมิ้นอ้อย ขิง ชุมเห็ดเทศ ตานหม่อน เถาวัลย์เปรียง บอระเพ็ด ปัญจขันธ์ ไลส

เพชรสังฆาต ฟักทะลายโจร มะขามแขก มะกรูด มะขามป้อม มะแว้งเครือ รางจืด สมอไทย สมอพิเภก และ
หญ้าหนวดแมว แบ่งเป็นประเภทที่ 1 จำนวน 88 ตัวอย่าง 18 ชนิด ประกอบด้วยวัตถุดิบสมุนไพร
59 ตัวอย่าง ยาแคปซูลจากสมุนไพร 25 ตัวอย่าง และชาชงสมุนไพร 4 ตัวอย่าง และประเภทที่ 2 จำนวน
47 ตัวอย่าง 13 ชนิด 6 ตำรับ ประกอบด้วยวัตถุดิบสมุนไพร 18 ตัวอย่าง ยาแคปซูลจากสมุนไพร 13 ตัวอย่าง
ชาชงสมุนไพร 8 ตัวอย่าง และยาตำรับ 8 ตัวอย่าง จากผลการตรวจสอบคุณภาพ พบว่า ไม่ผ่านเกณฑ์ทั้งด้าน
คุณภาพทางเคมีและความปลอดภัยจากการปนเปื้อนสารหนู โลหะหนัก และสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (ประเภทที่
1) รวม 48 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 55.0 และไม่ผ่านเกณฑ์ด้านความปลอดภัยจากการปนเปื้อนฯ (ประเภทที่
2) รวม 15 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 38.5 โดยพบว่าคุณภาพทางเคมีไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ร้อยละ 37.5
การปนเปื้อนเชื้อจุลินทรีย์เกินเกณฑ์มาตรฐาน ร้อยละ 28.9 การปนเปื้อนโลหะหนักแคดเมียมเกินเกณฑ์
มาตรฐาน ร้อยละ 3.7 และการปนเปื้อนสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเกินเกณฑ์มาตรฐาน ร้อยละ 1.5 โดยตัวอย่าง
ประเภทที่ 1 พบว่า วัตถุดิบสมุนไพร ยาแคปซูลจากสมุนไพร และชาชงสมุนไพรไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน
22, 5 และ 0 ตัวอย่าง ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 37.0, 20.0 และ 0.0 ตามลำดับ และตัวอย่างประเภทที่
2 พบว่า วัตถุดิบสมุนไพร ยาแคปซูลจากสมุนไพร และชาชงสมุนไพรไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 9, 5 และ 1
ตัวอย่าง ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 50.0, 38.5 และ 12.0 ตามลำดับ จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นได้ว่า
สมุนไพรและผลิตภัณฑ์สมุนไพรยังด้อยคุณภาพที่ได้มาตรฐาน โดยปัญหาที่พบมากที่สุด คือ การด้อยคุณภาพ
ทางเคมี ร้อยละ 37.5 โดยปัญหาที่พบ คือ ปริมาณเถ้า > ปริมาณสารสำคัญ > ปริมาณสารสกัดด้วยตัวทำ
ละลาย > ปริมาณความชื้น > ดัชนีการเกิดฟอง > ปริมาณน้ำมันหอมระเหย > เอกลักษณ์ทางเคมี คิดเป็นร้อยละ
20.5, 10.2, 6.8, 5.7, 3.4, 2.3 และ 1.1 ตามลำดับ การปนเปื้อนเชื้อจุลินทรีย์มากกว่าเกณฑ์ จำนวน 39 ตัวอย่าง
จาก 135 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 28.9 โดยพบการปนเปื้อนเชื้อแบคทีเรียในลำไส้ (*Enterobacteria*) >
เชื้อจุลินทรีย์รวมที่ใช้อากาศ (*Total viable aerobic bacteria*) > *Pathogenic Clostridium spp., Escherichia*
coli > เชื้อราและยีสต์รวม (*Total yeasts and moulds*) > *Salmonella spp.* ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 19.3,
17.0, 9.6, 9.6, 5.2 และ 2.2 ตามลำดับ การปนเปื้อนโลหะหนักชนิดแคดเมียม จำนวน 5 ตัวอย่างจาก 135
ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 3.7 และการปนเปื้อนสารเคมีกำจัดศัตรูพืช จำนวน 2 ตัวอย่าง จาก 135 ตัวอย่าง คิด
เป็นร้อยละ 1.5 ผู้บริโภคจึงควรระมัดระวังในการเลือกใช้เฉพาะสมุนไพรและผลิตภัณฑ์ของผู้ผลิตที่ได้ตรา
สัญลักษณ์คุณภาพสมุนไพรไทยจากกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่รับรองว่า วัตถุดิบและ
ผลิตภัณฑ์สมุนไพรนั้น มีคุณภาพและมีความปลอดภัยจากสิ่งปนเปื้อนที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย จึงเป็น
สัญลักษณ์สร้างความเชื่อมั่นต่อผู้บริโภคและเป็นประโยชน์โดยตรงต่อผู้ประกอบการ